

บทที่ 6

ความคิดของฉิน บิวอ่อนกับกาลเวลา

สังคมในอุดมคติของฉิน บิวอ่อน

หลังจากที่ได้เสนอแนวความคิดว่าด้วยการปฏิบัติสังคม และแนวทางเศรษฐกิจและสังคมของฉิน บิวอ่อน แล้ว ในตอนนี้จะได้พิจารณาบทบาทความคิดประเด็นสำคัญ ๆ โดยนำมาสัมพันธ์กับกาลเวลา เหตุที่ต้องนำมาพิจารณาสัมพันธ์กับเวลา เพราะความคิดของบุคคลคนหนึ่ง เมื่อถือกำเนิดขึ้นมาแล้ว ส่อมสัมพันธ์กับบริบททางสังคม การศึกษาบริบททางสังคม ประกอบกับความคิดจึงเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากความคิดของบุคคลไม่ใช่เป็นสิ่งที่นิรันดร์ นั่นคือ การวิเคราะห์ศึกษาความคิด จะพบว่า ความคิดเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ที่บุคคลเจ้าของความคิดได้ผ่านประสบการณ์ที่ใหม่ขึ้น ผ่านบริบททางสังคมที่แปลกไปจากอดีต ส่อมจะส่งผลกระทบต่อแนวความคิดเดิมของเขาให้เปลี่ยนแปลงไปได้¹ ดังนั้นการนำเสนอในบทนี้จึงมุ่งประเด็นความคิดที่สัมพันธ์กับห้วงเวลา โดยจะพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป ไม่ยึดห้วงเวลาใดเวลาหนึ่งเป็นหลักตายตัว แล้วจึงจะเข้าไปสู่ประเด็นของสังคมนิยมในอุดมคติของฉินต่อไป

ว่าด้วยการวิเคราะห์ลักษณะสังคมไทย

จากการศึกษาความคิดของฉิน พบว่าตรรกะของฉิน ต่อลักษณะของสังคมไทยนั้น เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาที่ยุคทางสังคมเปลี่ยนผ่านไป ลักษณะของสังคมไทยตามที่ ฉิน วิเคราะห์ เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา โดยมีส่วนสัมพันธ์กับการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจไทย โดยจะเห็นว่า อัตราการขยายตัวของทุนในสังคมไทยเป็นตัวกำหนดขอบเขต การวิเคราะห์ลักษณะทางความคิดของฉิน นั่นคือการวิเคราะห์สังคมไทยในตรรกะของฉิน สัมพันธ์กับการขยายตัวเข้ามา

---

¹ เจลิม เกียรติ ผิวนวล, ความคิดทางการเมืองของ ปรีดี พนมยงค์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2529), หน้า 9-12.

ของทุนสากล เราสามารถพิจารณาการวิเคราะห์ของ ฟินได้เป็น 2 ระยะตามสภาพของเศรษฐกิจที่เจริญเติบโต ซึ่งสัมพันธ์กับนโยบายเศรษฐกิจเป็น 2 ระยะได้ดังนี้ ระยะแรก พัฒนาการของนโยบายเศรษฐกิจช่วงก่อนปี 2516 และพัฒนาการของนโยบายเศรษฐกิจช่วงระหว่างปี 2516-ปัจจุบัน เหตุที่ใช้ปี 2516 เป็นช่วงแบ่งเวลาในการศึกษาความคิดของฟิน เพราะ ประการแรกปี 2516 เป็นระยะที่สิ้นสุดการวิเคราะห์ลักษณะสังคมไทยของฟิน ตามเอกสารที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ลักษณะสังคมไทยของฟิน มี 2 เล่มคือ ปัญหาการปฏิวัติประเทศไทย (2503) และวิจัยสังคมไทย (2517) ซึ่งหนังสือของฟินทั้งสองเล่มระบุว่า สังคมไทยเป็นสังคมกึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินา แม้ว่าจะมีรายละเอียดบางส่วนในเล่ม วิจัยสังคมไทย ที่เพิ่มขึ้นมาบ้าง ประการต่อมาปี 2516 เป็นจุดเปลี่ยนผันทางการเมืองของไทยและส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ซึ่งพอจะสรุปได้ ดังนี้²

ปี 2516 เกิดการจลาจลจากหลังของมหาชน ในเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2516 ที่เรียกว่า วันมหาวิปโยค ซึ่งส่งผลกระทบต่อชนชั้นปกครองไทย ทำให้ระบบเผด็จการทางทหารถูกทำลายลง ทหารซึ่งเคยยึดอำนาจการปกครองมาหลายปี ต้องยอมวางมือต่อการเรียกร้องหาเสรีภาพและประชาธิปไตยของประชาชน ทำให้ระยะต่อมาเกิดประชาธิปไตยเบ่งบาน มีการจัดการเลือกตั้งสภาผู้แทนขึ้นอีกครั้งหนึ่ง การเติบโตใหญ่ของพลังประชาธิปไตยในสังคมการเมืองไทยทำให้โครงสร้างอำนาจทางการเมืองเริ่มเปลี่ยนแปลง ประชาชนได้ล้มรสประชาธิปไตย แม้ว่ากระแสการเมืองจะกลับสู่เผด็จการในช่วงปี 2519-2521 แต่ผลของการประนีประนอมระหว่างพลังของประชาธิปไตยกับพลังของอำมาตย์ปไตย ทำให้สังคมการเมืองไทย มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบตั้งแต่ปี 2521 เป็นต้นมา ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเข้าสู่ประชาธิปไตยนี้ ยังผลให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ ทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม ผ่านสื่อมวลชน หรือผ่านสภาผู้แทนราษฎร ทำให้กลุ่มพ่อค้า นายทุน เริ่มมีบทบาท และอิทธิพลในกระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจมากขึ้น ทั้งนี้เพราะกลุ่มพ่อค้า และนายทุน ได้กระโดดเข้า

² รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย:

บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ. 2475-2530 (กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2532), หน้า 132-148.

สู่ตลาดการเมือง เป็นผลให้โครงสร้างของชนชั้นนำทางอำนาจแปรเปลี่ยนไป กลุ่มนายทุนระดับชาติ และนายทุนท้องถิ่น ต่างสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร บางคนได้เป็นรัฐมนตรี บางคนให้การอุปถัมภ์พรรคการเมืองทั้งพรรค จึงทำให้นายทุนเหล่านี้ มีอิทธิพลในการกำหนด นโยบายเศรษฐกิจมากขึ้น ซึ่งมีส่วนช่วยเสริมความโน้มเอียงที่จะมุ่งสู่เป้าหมายการเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจมากขึ้นกว่าเดิม ประกอบกับในช่วงตั้งแต่ปี 2516 เป็นต้นมา ระบบทุนนิยมโลกต้อง เผชิญกับคลื่นมรสุมทางเศรษฐกิจจากประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะสหรัฐ ญี่ปุ่น และประชาคมยุโรป ที่นอกจากจะทำภารกิจกันทางการค้าแล้ว ยังเร่งระบายนทุนออกสู่ทั่วโลก ทำให้ กระแสทุนสากลไหลทะลักไปสู่ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย รวมทั้งประเทศไทยด้วย นอกจากนี้ ปี 2516 ยังอยู่ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (ปี พ.ศ. 2516-2519) รัฐบาลได้เริ่มใช้นโยบายส่งเสริมการส่งออก ควบคู่ไปกับนโยบายการผลิต ทดแทน การนำเข้า เป็นผลกระทบบังคับให้โครงสร้างอุตสาหกรรมใหม่ขยายตัว และอุตสาหกรรมที่ประกอบการ อยู่แล้ว ได้ขยายฐานการผลิตเพิ่มขึ้น ทำให้ทุนขยายตัวเพิ่มมากขึ้น³

จากงานเขียนของผิน ใต้วิเคราะห้ลักษณะสังคมไทยก่อนปี 2516ว่าเป็นสังคมกึ่งเมืองขึ้น กึ่งศักดินา โดยมีชนชั้นจักรพรรดินิยม หรือนายทุนสากล ชนชั้นศักดินานิยม และนายทุนขุนนางร่วมกัน ขูดรีดชนชั้นกรรมกร ชาวนา นายทุนน้อย และนายทุนชาติด้วย สถานการณ์ในช่วงก่อนปี 2516 นั้น ชนชั้นผู้นำทางอำนาจในสังคมไทย ครอบงำกระบวนการ ในการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจ โครงสร้างส่วนบน ไม่เอื้ออำนวยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเศรษฐกิจ ทั้งที่ตนเองจะต้อง เป็นผู้รับชะตากรรมโดยตรงจากการตัดสินใจของผู้มีอำนาจในสังคม ประกอบกับไม่มีผู้แทนประชาชน หรือกลุ่มผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจของฝ่ายประชาชนจึงทำให้กระบวนการในการกำหนดนโยบาย เศรษฐกิจในระยะนี้ เป็นกระบวนการที่สั่งการจากเบื้องบนลงสู่เบื้องล่าง แต่หลังจากปี 2516 ทุนนิยมได้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ ได้ เร่งเข้าการขยายตัวของทุนนิยม จึงได้เริ่มมองว่า สังคมได้เริ่มเปลี่ยนจากสังคมกึ่งเมืองขึ้น กึ่งศักดินาแล้ว

³ ศิววงศ์ วัจนศิริ, "ทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมไทย" ใน วารสารเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ ปีที่ 4 (สิงหาคม 2535) หน้า 148-149.

หลังจากปี 2516 เป็นต้นมานั้น ผินระบุว่า⁴ สังคมไทยก็ยังเผชิญกับระลอกใหม่ของทุนนิยมที่เรียกว่า ยุคโลกาภิวัตน์ เกิดบริษัทข้ามชาติ ซึ่งในอดีตไม่เคยประสบมาก่อน มีลักษณะแตกต่างจากจักรวรรดินิยมที่เล่นเส้นใน "จักรวรรดินิยมขั้นสูงสุดของทุนนิยม" ผินให้เหตุผลว่าลักษณะของทุนสากล หรือ จักรวรรดินิยมของเล่นนั้น ประเทศต่าง ๆ ยังมีพรมแดนมีความเป็นรัฐ มีการล่าเมืองขึ้นแบบใช้กำลัง เพื่อยึดรัฐอื่นมาเป็นฐานทางเศรษฐกิจ หรือใช้อำนาจทุนผูกขาดเข้าไปผูกขาดกิจการของคนในท้องถิ่น แต่ปัจจุบันบริษัทข้ามชาติเข้าไปผูกขาดร่วมกับทุนท้องถิ่นในรูปแบบการลงทุนเพื่อการผูกขาดที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

ในทรรศนะของผิน ทุนนิยมได้เข้าครอบงำระบบเศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของคน ระบบเศรษฐกิจทั้งหมดจะต้องเป็นไปตามกฎเศรษฐกิจของทุนนิมนั้นคือ ผู้ใดควบคุมทุนไว้ ผู้นั้นมีอำนาจเพียงแต่ว่าทุนในปัจจุบันนี้เป็นทุนที่ครอบงำโดยทุนใหญ่ ทุนใหญ่ของไทยได้ร่วมมือกับบริษัทข้ามชาติซึ่งนับวัน นอกจากจะควบคุมชะตากรรมของคนภายในประเทศแล้ว ยังควบคุมชะตากรรมทางเศรษฐกิจ และการเมืองระหว่างประเทศด้วย ทำให้ชนชั้นกลางขยายตัวเติบโตขึ้นตามการขยายตัวของทุนนิยม แต่ในขณะเดียวกัน เกษตรกรในชนบทนับวันแต่จะสูญเสียที่ดิน กลายเป็นแรงงานรับจ้างในภาคอุตสาหกรรม

การที่มีผู้มองว่าทุนนิยมของไทยนั้น ไม่เป็นทุนนิยมที่แท้จริง เป็นทุนนิยมเทียม⁵ หรือเป็นทุนนิยมพืงพืง หรือเป็นทุนนิยมเมืองขึ้น ฯลฯ เพราะไร้เทคโนโลยี ถูกต่างชาติครอบงำทุนครอบงำกิจการอุตสาหกรรมไว้นั้น ผินเห็นว่าการมองเช่นนั้นไม่ถูกต้อง เพราะความมองที่แบบวิถีการผลิตมากกว่าไปมองที่สัญชาติของผู้ครอบครองทุน เนื่องจากแม้ว่ามีนายทุนสากลควบคุมทุนต่างๆ ในสังคมไทย แต่ว่าความเป็นทุนนิมนั้นได้เข้ามาเคลื่อนไหวและขยายตัวในเมืองไทย ฉะนั้นจึงควรจะมองผลกระทบโดยตรงที่ทุนนิยกำลังดำเนินอยู่ในสังคม ต่อสมาชิกในสังคม ไม่ใช่ไปมองที่ผู้ครอบครองทุน เพราะฉะนั้นผินจึงสรุปว่า สังคมไทยปัจจุบันได้เข้าสู่ระลอกเปลี่ยนผ่านไปสู่ทุนนิยม

⁴ สัมภาษณ์ผิน บัวอ่อน, วันที่ 8 ธันวาคม 2538.

⁵ ดูรายละเอียดทุนนิยมเทียมได้ใน โธมัส ฮิลเลอร์, กำเนิดทุนนิยมเทียมในเอเชียอาคเนย์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537)

อย่างรวดเร็วน⁶ แล้ว

สำหรับอนาคตของสังคมทุนนิยมไทยนั้นฉันระบุว่า⁷ ปัจจุบันทุนนิยมจะต้องเดินทางไป ตามที่มันกำลังดำเนินอยู่ จึงเป็นไปได้ที่จะเปลี่ยนแปลงเป็นระบบอื่นใดได้ในระยะสั้นนี้ ดังนั้น การดำเนินงานทางการเมืองจึงขึ้นอยู่กับองค์กรทางการเมือง หรือ องค์กรต่าง ๆ ที่จะอยู่ข้างใด ระหว่างกรรมกรผู้ใช้แรงงานกับนายทุน อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะยืนอยู่ข้างผู้ใช้แรงงาน สังคมก็ ไม่อาจจะปฏิเสธสถานะของทุนได้

ในส่วนของฉันที่ผู้ซัดรีด และถูกซัดรีดนั้น ฉันเห็นว่าในสังคมทุนนิยมของไทยนั้นก็ยังคง มีผู้ซัดรีด ได้แก่ ผู้ครอบครองทุน กับ ผู้ถูกซัดรีด ได้แก่ ผู้ที่ไม่มีโอกาสครอบครองทุน หรือ ได้ ครอบครองก็เป็นเพียงส่วนน้อยมาก จนไม่มีอิทธิพลต่อสังคม ฉันให้เห็นว่าสถานการณ์ดังกล่าว ของสังคมทุนนิยมไม่น่าเป็นที่พอใจของประชาชน เพราะคู่มือฉันแล้ว ประชาชนดูเหมือนจะมี ประชาธิปไตย แต่แท้จริงแล้วเป็น "ประชาธิปไตยของทุน" ไม่ใช่ประชาธิปไตยของผู้ใช้แรงงาน เพราะในระบบประชาธิปไตยของทุนนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างมีตราทางชนชั้นประทับไว้ทั้งนั้น ไม่ว่า การเลือกตั้ง หรือกฎหมาย นั่นคือ ใครมีทุนก็ชนะการเลือกตั้ง และซึ่งมีการขอร้องการเลือกตั้งมาก ลงไปเท่าไร ก็ยิ่งทำให้ทุนกระชับอำนาจมากขึ้นเท่านั้น เพราะฉะนั้นทัศนคติของฉันต่อการ กระจายอำนาจการปกครอง แท้ที่จริงก็เป็นเพียงการกระจายอำนาจจากระบบราชการไปสู่ทุน เช่น เดิมการเลือกตั้งท้องถิ่นผู้สมัครเป็นสมาชิกสภาจังหวัด (สจ.) มีปัญญาชนร่วมด้วย แต่ใน ปัจจุบันมีแต่ผู้รับเหมา และผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นมาลงสมัครรับเลือกตั้งกัน ฉะนั้นฉันจึงเห็นว่าใน ทำนองเดียวกัน สภาตำบล หรือ องค์กรบริหารส่วนตำบลที่รัฐบาลต้องการให้เป็นรูปแบบของการ กระจายอำนาจการปกครองนั้น ในระยะยาวก็จะมีสภาพเช่นเดียวกับข้าราชการส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ

ฉันได้กล่าวเพิ่มเติมในทางการเมืองว่า การที่ทุนเข้าไปในระบบการเมืองนั้น ทำให้ เกิดการผูกขาดระบบการเมืองโดยผู้ครอบครองทุน ทำให้ขาดประชาธิปไตย (ที่แท้จริง) ทาง การเมือง และกระทบไปถึงทางเศรษฐกิจด้วย อย่างไรก็ตามการกระจายอำนาจโดยส่วนรวม ก็ยังมีประโยชน์ต่อการพัฒนาชนบท เพราะเมื่อทุนไปถึงที่ใดก็จะช่วยพัฒนาในท้องถิ่นได้ ทั้งนี้

⁶ สัมภาษณ์ ผิน บัวอ่อน, วันที่ 20 ธันวาคม 2537.

⁷ สัมภาษณ์ ผิน บัวอ่อน, วันที่ 8 มกราคม 2539.

เนื่องจากเมื่อทุนเติบโตถึงระดับหนึ่งแล้ว มีความจำเป็นที่ทุนต้องค่อย ๆ ขยายตัว ไปสู่ชนบท หรือหัวเมืองที่ล้าหลัง หรือไปต่างประเทศ

จากการวิเคราะห์ลักษณะสังคมไทยของผินจะเห็นว่า มีความแตกต่างกันในช่วงเวลา โดยก่อนปี 2516 ผินระบุว่าสังคมไทยเป็นกึ่งเมืองขึ้น กึ่งศักดินา ส่วนหนึ่ง เนื่องจากในระบอบนั้น ผินซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ได้รับอิทธิพลทางความคิดจาก พรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยเฉพาะผินได้รับการศึกษาอบรมมาร์กซิสม์จากสถาบันมาร์กซิสม์-เลนินนิสม์ ที่กรุงปักกิ่งเกือบ 4 ปี จึงทำให้ความคิดมีโอกาสดุกซังลงไปได้มาก ซึ่งปัจจุบันผินก็ยังคงมีความเห็นตามหนังสือ 2 เล่ม ที่ผินเขียนเกี่ยวกับการวิเคราะห์สังคมไทยว่าเป็นสังคมกึ่งเมืองขึ้น กึ่งศักดินา สำหรับการวิเคราะห์ของผินหลังปี 2516 แล้ว ผินยอมรับว่าสังคมไทยกำลังอยู่ระยะเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมทุนนิยมอย่างรวดเร็ว ดังเช่นที่ ทรงชัย ฐะลา ชีรยุทธ บุญมี เกียรติชัย วงศ์ชัยสุวรรณ มีความเห็นว่าเป็นทุนนิยมแล้วแต่ยังต้องพึ่งพาทุนสากลอยู่

ว่าด้วยลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

ก่อนปี 2516 นั้น สืบเนื่องจากที่ผินระบุว่า สังคมไทยว่าเป็นกึ่งเมืองขึ้น กึ่งศักดินา อีกทั้งได้รับกระแสการปฏิวัติตามทฤษฎีมาร์กซิสม์-เลนินนิสม์ จากจีน ผินจึงวิเคราะห์ว่าสังคมไทยจะต้องทำการปฏิวัติประชาธิปไตยก่อน เพื่อปลดแอกจาก จักรพรรดินิยม ศักดินานิยม และทุนนิยมขุนนาง จึงจะไปทำการปฏิวัติสังคมนิยมเพื่อให้รัฐเป็นรัฐของชนชั้นกรรมาชีพโดยเฉพาะ ซึ่งการปฏิวัติสังคมนิยมดังกล่าวจำเป็นที่จะต้องยึดอำนาจรัฐด้วยกำลัง

หลังจากปี 2516 เป็นช่วงที่ประชาธิปไตยกำลังเบ่งบาน ระบบรัฐสภาเริ่มเป็นที่พึงได้บ้างของประชาชน เพราะมีตัวแทนประชาชนและตัวแทนผลประโยชน์ เข้าไปมีส่วนในการกำหนดนโยบายในรัฐสภา ผินจึงเห็นว่า การจะเปลี่ยนแปลงสังคมด้วยวิถีใดนั้น ขึ้นอยู่กับชนชั้นปกครองเป็นตัวกำหนด นั่นคือ ถ้าชนชั้นปกครองใช้วิถีทางประชาธิปไตย การต่อสู้เพื่ออำนาจรัฐก็จะอยู่ในกระแสครอบงำของรัฐสภา แต่ถ้าชนชั้นปกครองใช้วิถีทางเผด็จการการต่อสู้เพื่ออำนาจรัฐก็จำเป็นต้องใช้กำลังรุนแรงในการปฏิวัติ^๕

^๕อำนาจ สุทธิวิวัฒน์, วิจัยสังคมไทย, หน้า 85.

ปัจจุบัน (ปี 2539) ทรรศนะของผิנדต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมได้แปรเปลี่ยนไปจากอดีตอันเนื่องมาจากปัจจัยทุนได้เข้าครอบงำสังคมไทย ผินระบุ^๑ ว่า ทุนนิยมจะเปลี่ยนไปอย่างไร ยังมองภาพไม่ชัด แต่อย่างไรก็ต้องเปลี่ยนแปลงเพราะ "สังคมมีชีวิต มีเกิด และมีตาย ในอดีตที่ผ่านมา ไม่มีสังคมใดเกิดแล้วไม่ตาย" สำหรับปัญหาทุนนิยมของไทยนั้น ยังคงจะต้องมุ่งต่อไปข้างหน้า กระแสทุนยังคงไหลต่อไป ซึ่งในขั้นตอนวิวัฒนาการระยะนี้จะไม่เปลี่ยนแปลง แต่ในกระบวนการวิวัฒนาการของสังคมแล้วในอนาคต ต้องมีการเปลี่ยนแปลงแต่จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และเป็นอะไรยังคงตอบไม่ได้ ทั้งนี้ผินได้วิเคราะห์สภาพของประเทศสังคมนิยมว่า แม้แต่อดีต โซเวียต และจีนเอง ยังมีการเปลี่ยนแปลงในระบอบสังคมนิยม ในโซเวียตระบอบคอมมิวนิสต์ล่มสลายเกิดขึ้น กลางขึ้นมา มีการขยายประชาธิปไตยก่อนแล้วเศรษฐกิจขยายตามมา แต่ในจีนพรรคคอมมิวนิสต์จีนยังคงยึดมั่นต่อเผด็จการชนชั้นกรรมาชีพ (ซึ่งผินเห็นว่าระบอบของเผด็จการชนชั้นกรรมาชีพ ควรจะมีเพียงชั่วคราวระยะหนึ่งภายหลังการปฏิวัติสังคมเท่านั้นไม่ใช่มีอยู่ตลอดไป) สหประชาชาติไปตทางเศรษฐกิจก่อนด้วยการเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษรับทุนนิยมเข้ามาบ้าง แต่รักษาระบบการเมืองเอาไว้ จีนจึงยังคงยึดมั่นในระบอบสังคมนิยมไว้ได้ ซึ่งผินระบุว่า แนวคิดของจีนนี้ที่เปิดรับทุนนิยมเข้ามาบ้างกำลังได้รับการชานรับจากพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม และพรรคประชาชนปฏิวัติลาว

ทั้งนี้ผินชี้ให้เห็นว่า แม้แต่สังคมนิยมถึงทวนกลับมาเป็นทุนนิยมดังเช่น จีน กับ โซเวียต ในขณะที่สังคมทุนนิยมของไทยกำลังแสวงหาทางออกไปสู่สังคมนิยม แต่จะอาศัยเงื่อนไขอะไรไปกระทบต่อสังคม ทำให้เกิดแตกหักทางชนชั้นอย่างชัดเจน จนสังคมตกอยู่ในสภาพที่เลวร้ายจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นเรื่องที่ยังไม่อาจตอบได้

ว่าด้วยการวิเคราะห์ชนชั้นในสังคม

จากบทวิเคราะห์ของผินก่อนปี 2516 นั้นเห็นว่าชนชั้นจักรพรรดินิยม สักดินานิยม และทุนนิยมขุนนาง เป็นเป้าหมายของการปฏิวัติโดยชนชั้นปฏิวัติคือ ชนชั้นกรรมากร ชาวนา นายทุนน้อย และนายทุนชาติ จะทำการปฏิวัติสังคม อย่างไรก็ตามในปัจจุบันสถานการณ์ของทุน และลักษณะของ

^๑สัมภาษณ์ ผิน บัวอ่อน, วันที่ 8 มกราคม 2539.

ชั้นขึ้นในสังคมไทยได้แปรเปลี่ยนไปจนเข้ามามีบทบาทในสังคมการเมืองมากขึ้น โครงสร้างอำนาจจึงแปรเปลี่ยนเป็นของกลุ่มนายทุน ทั้งนายทุนแห่งชาติ และนายทุนท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามฉันได้เห็นว่า ในไทยเองแม้ทุนนิยมจะต้องมีการขยายตัวต่อไป แต่ทุนนิยมจะขยายตัวไปได้นานแค่ไหน และระดับของการพัฒนาจะสูงเพียงใด จึงจะก้าวไปสู่สังคมนิยมได้นั้นยังมองเงื่อนไขไม่ออก แต่เชื่อมั่นว่าสังคมทุนนิยมจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากเมื่อทุนกระหน่ำเข้ามามากในสังคม จะต้องเกิดการกดขี่ขูดรีดมากขึ้นจนประชาชนทนรับไม่ได้ต่อไป

ฉันได้วิเคราะห์ชั้นชั้นในปัจจุบัน (ปี 2539) ที่จะทำการปฏิวัติว่ามี 3 ชั้นชั้น¹⁰ คือ ชั้นชั้นนายทุนผูกขาด หรือ ทุนขนาดใหญ่ ชั้นชั้นผู้ใช้แรงงานระดับล่าง และชั้นชั้นกลางซึ่งฉันระบุว่า ได้แก่ ช่างฝีมือ นักวิชาการ ผู้ประกอบการย่อย (เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม จากเกษตรกรรม) ฉันระบุว่า ผู้ผลิตรายย่อยจะล้มละลาย เพราะทุนผูกขาดขนาดใหญ่เข้ามาทำลายระบบการค้าของผู้ประกอบการรายย่อย สังคมจะต้องค่อยขจัดเจเนลงตัวในปัญหา สภาทั่วไปของคนยากจนล้มละลายพอมีรายได้นิดขนาดหนึ่งในระยะแรก เขาก็พอใจ แต่ต่อมา คนพอมีรายได้นิดขนาดหนึ่งจะเริ่มไม่พอใจแล้วจะต้องต่อสู้กันกำลังกันทางชั้นชั้น เพราะเริ่มเห็นว่าชีวิตมีอยู่แค่นี้ เมื่อปรับตัวก็ยังไม่พอพอถึงจุด ๆ นั้นก็จะมีการรวมตัวกันต่อรองและเมื่อไม่ได้ผลก็จะต่อสู้ด้วยกำลัง แต่ก่อนทุนนิยมจะใช้ไม้เท้าในการปราบปรามแต่ปัจจุบันใช้ไม่ได้ผล เพราะกรรมกรที่มีฝีมือมีมากขึ้น กรรมกรที่ได้รับการศึกษามากขึ้นมีจิตใจสูงขึ้น ฉะนั้นอาจจะเริ่มเรียกร้องขอเข้าครอบครองทุน โดสมมีส่วนร่วมในระบบอุตสาหกรรมด้วย

อย่างไรก็ตามตามที่กล่าวแล้วว่า ปัจจุบันอยู่ในยุคผันผวนทางเศรษฐกิจ และยังไม่เห็นเงื่อนไขที่ชัดเจนพอที่จะให้คำสรุปได้ว่า ในแง่การวิวัฒนาการของสังคมไทยจะเป็นแบบไหน และเปลี่ยนแปลงไปทางไหนในขณะนี้ แต่ในระยะยาวแล้วสังคมจะมุ่งไปสู่สังคมนิยมได้ จะต้องมีการปฏิวัติ¹¹ โดยเฉพาะการให้ความรู้ด้านการศึกษากับมวลชนเป็นสิ่งสำคัญมาก องค์การชั้นนำ เช่น สถาบันทางการเมือง องค์การเอกชน กลุ่มอาชีพ เป็นต้น

¹⁰ สัมภาษณ์ ผิน บัวอ่อน, วันที่ 8 มกราคม 2539.

¹¹ สัมภาษณ์ ผิน บัวอ่อน, วันที่ 23 มิถุนายน 2538.

ว่าด้วยสภาพเศรษฐกิจ

ฉันยังคงเห็นว่าสังคมในระบอบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมเป็นสิ่งที่ดี คือ ใช้สิทธิรวมหมู่ และปัจจัยการผลิตเป็นของทุกคน สังคมอยู่ด้วยการพึ่งตนเองเป็นหลักใหญ่ของการดำรงชีวิต ส่วนรายละเอียดที่จะใส่ลงไปแตกต่างกันอย่างไร ในแต่ละสังคมนิยมเป็นสิ่งที่พิจารณาแตกต่างกันหากออกไป

ฉันเห็นว่าในระบอบเศรษฐกิจสังคมนิยมนี้ ภาคเกษตรกรรมจะต้องใช้อุตสาหกรรมไปพัฒนาความก้าวหน้าทางการเกษตร โดยประการแรก เอาเครื่องจักรไปใช้ในภาคการเกษตร ประการต่อมา เอาผลิตผลภาคเกษตรกรรมไปแปรรูปให้มีผลิตผลมากและราคาสูงเน้นอุตสาหกรรมที่ผลิตทั้งด้านเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมร่วมกัน สำหรับกำลังแรงงานในระบบนั้นในระยะยาวแรงงานจำนวนมากจะต้องเข้าไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมหลัก ส่วนภาคอุตสาหกรรมการเกษตรใช้เครื่องจักรทำงานแทน¹²

ว่าด้วยอำนาจรัฐ

ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันฉันเห็นว่ารัฐยังคงมีความจำเป็นกับสังคม ซึ่งฉันเห็นว่าอำนาจรัฐของชนชั้นกรรมาชีพ ภายหลังจากการปฏิวัติเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมี เพื่อจัดระเบียบสังคมให้เรียบร้อย และเมื่อเสร็จแล้วก็ควรจะสลายไปไม่มีใที่มีอยู่ต่อไปจนกลายเป็นเผด็จการแทน ถึงแม้ฉันจะเห็นว่าระบอบเศรษฐกิจของสังคมที่เขาวีเคราะห์นั้นว่าควรเป็นสังคมนิยม แต่ฉันก็ชี้ให้เห็นว่าการปกครองเป็นประชาธิปไตย เพื่อรักษาสีทธิเสรีภาพของคนในสังคม และจำเป็นต้องมีการเลือกผู้แทนราษฎรเข้าไปใช้สิทธิในรัฐสภา เพราะคนจนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคมจะต้องเป็นหลักของสังคมในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นคนจนจึงต้องมีตัวแทนเป็นปากเสียงในรัฐสภาซึ่งคนจนไม่สามารถเข้าไปนั่งได้

สำหรับในด้านกรการแทรกแซงของรัฐนั้น ฉันเห็นว่ายังคงมีความจำเป็น เพราะสังคมจะต้องมีองค์กรนำองค์กรหนึ่ง แต่ไม่ใช่องค์กรเผด็จการที่สั่งให้ประชาชนทำตามกฎทุกสิ่งทุกอย่าง

¹² สัมภาษณ์ ผิน บัวอ่อน, วันที่ 8 มกราคม 2539.

ฉะนั้นเมื่อองค์กรรณาของรัฐมีความจำเป็นในทรรศนะของผินแล้ว แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของชาติก็เป็นสิ่งที่มีควมจำเป็น (เป็นแผนรวมศูนย์) แต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมฉบับนี้ มาจากการระดมความคิดของคนในสังคม จากหน่วยงานต่าง ๆ ระดับพื้นฐานขึ้นมา เช่น จากหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ประกอบกันเข้าเป็นแผนแห่งชาติ

ในเรื่องการกระจายอำนาจการปกครองนั้น ผินให้ทรรศนะว่าเนื้อแท้ของการกระจายอำนาจเพราะต้องการให้ทุนท้องถิ่นเติบโตมากขึ้น เช่น การให้มีธนาคารในภูมิภาค การที่ประชาชนเรียกร้องให้กระจายอำนาจ ก็จะถูกเป็นตัวแทนของนายทุนท้องถิ่น เพราะผลประโยชน์จากการกระจายอำนาจจะตกอยู่กับ นายทุนท้องถิ่น¹³

สำหรับบทบาทของทหารต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยนั้น ผินเห็นว่า¹⁴ ทหารตั้งแต่ปี 2475 มีบทบาท 3 ประการ คือ ผลักดัน ก่อ และเป็นกลาง โดยยุคปี 2475 ทหารมีบทบาท ผลักดันประชาธิปไตยให้เกิด ต่อมายุคเผด็จการทหารตั้งแต่จอมพล ป.พิบูลสงคราม ปี พ.ศ. 2490 จนกระทั่งถึง สมัยจอมพลถนอม กิตติขจร (14 ตุลาคม 2516)¹⁵ ทหารมีบทบาทก่อการพัฒนาประชาธิปไตย เพราะทหารปกครองโดยใช้อำนาจเผด็จการปราบปรามผู้ที่ต่อต้าน หรือ วิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงต่อมา ช่วง 6 ตุลาคม 19 และเหตุการณ์ รสช. พฤษภาคม 2534 ทหารมีบทบาท ก่อร่างประชาธิปไตยในระดับหนึ่งไม่รุนแรงเท่าช่วงเผด็จการทหารยุคต้น หลังจากนั้นทหารค่อย ๆ เพิ่มบทบาทผลักดันประชาธิปไตย โดยมีความผูกพันกับกลุ่มทุนมากขึ้น การยึดอำนาจของ รสช. ในปี 2534¹⁶ แสดงให้เห็นว่า ยุคที่ทหารชี้ขาดทุกสิ่งทุกอย่างได้ผ่านพ้นไปแล้ว ผินเน้นย้ำว่า "ทุนได้ก้าวเข้าสู่การมีบทบาทชี้ขาดในอำนาจรัฐ และ ทุนจะคุมอำนาจรัฐได้มั่นคงยิ่งขึ้น บทบาทของทหารนับวันจะลดลงไป" ผินวิเคราะห์ว่าในอนาคตทหารแม้จะทำการยึดอำนาจรัฐมาได้ก็ไม่สามารถปกครองได้ ดังเช่น สมัย รสช. เมื่อทำรัฐประหารยึดอำนาจได้แล้ว ต้องไปให้นายทุนมา

¹³ สัมภาษณ์ ผิน บัวอ่อน, วันที่ 8 มกราคม 2539.

¹⁴ สัมภาษณ์ ผิน บัวอ่อน, วันที่ 8 มกราคม 2539.

¹⁵ ลิขิต อีร์เวคิน, วิวัฒนาการเมืองการปกครองไทย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535), หน้า 135-200.

¹⁶ เฟื่องอ้าง, หน้า 221-234.

บริหารรัฐบาล เพราะทหารไม่สามารถที่จะควบคุมทุนได้ และความเป็นเอกภาพของกองทัพก็ลดลง โดยทหารบางส่วนที่เสียผลประโยชน์ ก็จะไปรวมอยู่กับชนชั้นกลาง ส่วนทหารที่รับประโยชน์จาก นายทุนก็จะมุ่งเข้าหาทุน

ว่าด้วยอุดมการณ์

ฉันมีทรรศนะต่ออุดมการณ์ว่า¹⁷ อุดมการณ์ของชาติเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องสร้างขึ้น เพราะ เป็นเหมือนแนวทางปฏิบัติของชนในชาติ ฉันเห็นว่าอุดมการณ์ของชาติที่ว่า ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เท่านั้นยังไม่เพียงพอ ยังไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจน จะต้องมีความหมายที่แน่ชัดลงไปกว่านี้ว่าจะดำเนินการอะไร ฉันกำหนดอุดมการณ์ของชาติไว้ว่าควรจะได้แก่

"อุดมการณ์ที่ยึดมั่นในความเป็นชาติ

อุดมการณ์ที่ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย

อุดมการณ์ที่ยึดมั่นในการรักษาสีทิวทัศน์

อุดมการณ์ที่ยึดมั่นรักความก้าวหน้า"

ฉันเห็นว่า การศึกษาและสื่อมวลชนต้องเป็นสถาบันที่สร้าง และส่งเสริมอุดมการณ์ แต่ปรากฏว่า ในสังคมไทยการศึกษา และสื่อมวลชนเดินไปคนละทางกัน แล้วในที่สุดการศึกษาก็แพ้สื่อมวลชน กลายเป็นสื่อมวลชนเป็นผู้นำสังคมแต่ผู้เดียว ฉันเห็นว่าการที่ทุนนิยมของไทยขยายตัวไปอย่างไม่มีระบบขาดกลไกควบคุม โดยเฉพาะสื่อสารมวลชนไม่มีกลไกควบคุม สื่อจึงออกมาอย่างขาดความรับผิดชอบ ในหลายครั้งแทนที่จะเป็นสถาบันที่สร้างเสริมอุดมการณ์ กลับนำสิ่งที่ไม่ดีมาเผยแพร่ ทำให้เยาวชนในสังคมนอกจากจะไร้อุดมการณ์แล้วยังได้รับการปลูกฝังสิ่งที่ไม่ดีอีกด้วย ฉันจึงเห็นว่า ควรจะมีกฎหมายที่เข้มงวดกว่านี้ เพื่อให้คนในสังคมได้รู้จักหน้าที่ไม่ใช่แสวงหาแต่สิทธิ กฎหมาย นอกจากจะต้องเป็นการปราบสื่อมวลชนบ้างแล้ว ยังต้องสามารถนำสื่อมวลชนได้ด้วย

¹⁷ สัมภาษณ์ ฉัน บัวอ่อน, วันที่ 8 มกราคม 2539.

สังคมในอุดมคติของ ผิน บัวอ่อน¹⁸

สังคมในอุดมคติของผินนั้น ตั้งแต่วัยเรีบนอุดมศึกษา จนถึงปัจจุบัน ผินยังคงยึดมั่นอยู่ใน "สังคมนิยม" ในความคิดของผินนี้ สังคมนิยม หมายถึง สังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะผู้ใช้แรงงานเป็นผู้กุมอำนาจรัฐ ร่วมกันสร้างประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม และเกษตรกรรมที่ทันสมัย มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม มีการศึกษาทางวัฒนธรรม (หมายถึง การศึกษาวิชาสามัญ) และวิทยาศาสตร์ สามารถใช้เทคโนโลยีเป็นตัวนำในการสร้างประเทศให้เจริญก้าวหน้า สำหรับการปกครองเป็นรูปแบบประชาธิปไตยที่มีประชาชนผู้ใช้แรงงานเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐ ในทุกระดับ ด้วยการผ่านกระบวนการเลือกตั้ง สังคมในอุดมคติของผินนี้ ยังคงมีนายทุนแต่ไม่ใช่ นายทุนผู้ครอบครองทุนทั้งหมด หรือเป็นนายทุนผูกขาด ผินระบุว่า การปฏิเสธนายทุนเลย ไม่ใช่หนทางที่ดีในการพัฒนาประเทศให้เป็นอุตสาหกรรม สำหรับนายทุนที่มีจะเป็นนายทุนน้อย การที่จะให้ เป็นนายทุนแห่งชาติได้นั้นคงจะไม่ถูกต้อง เพราะอาจจะพัฒนาเป็นนายทุนผูกขาดได้ อย่างไรก็ตาม สังคมในอุดมคตินี้ เนื่องจากเป็นสิ่งอุดมคติ เกษตรกรรม ดังนั้นจึงยังคงมี บริษัทธนาคาร และสถาบันการค้าต่าง ๆ ทั้งในระดับเล็ก และใหญ่ เพียงแต่ว่าต้องเป็นลักษณะมหาชน เพื่อป้องกันการผูกขาดทุน ทั้งนี้ผินระบุว่าต้องเป็นมหาชนที่แท้จริง คือ ไม่มีบุคคลใด หรือกลุ่มบุคคลใด ถือหุ้นใหญ่ของกิจการ หุ้นใหญ่จะต้องกระจายไปให้ประชาชนและผู้ใช้แรงงานอย่างทั่วถึง

¹⁸ สัมภาษณ์ ผิน บัวอ่อน, วันที่ 8 มกราคม 2539.

บทวิเคราะห์แนวความคิดของผิน บัวอ่อน ว่าด้วยสังคมในอุดมคติ

แนวความคิดของผิน บัวอ่อน ปรากฏในเอกสาร "ปฏิวัติเศรษฐกิจตามแนวทางสังคมนิยม" และในสังคมในอุดมคตินี้ เป็นผลมาจากประสบการณ์ตั้งแต่ในวัยเด็ก จนกระทั่งได้เดินทางไปศึกษาต่อประเทศจีน ซึ่งพอจะแจกแจงที่มาของแนวความคิดของผินได้ 3 ทาง คือ

1) การได้อ่านเค้าโครงเศรษฐกิจของ ปรีดี พนมยงค์ ตั้งแต่วัยเด็ก เนื่องจากในช่วงทศวรรษ 2480 หนังสือเค้าโครงเศรษฐกิจของ ปรีดี เป็นเอกสารที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่ทั่วไป ขณะนั้นผิน ซึ่งกำลังเรียนหนังสือและอ่านหนังสือได้แล้ว จึงได้อ่านเค้าโครงเศรษฐกิจ เพราะในสมัยก่อน โรงเรียนในชนบทไม่ค่อยจะมีหนังสือให้นักเรียนได้อ่านมากนัก ผินจึงซื้อมือเขียนเค้าโครงเศรษฐกิจของ ปรีดี โดยเฉพาะลัทธิสหกรณ์ ซึ่งผินยอมรับว่า ตนเองมีความคิดว่าสหกรณ์น่าจะเป็นหนทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนของสังคมได้¹⁰

2) จากการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างปี 2492-2493 และคณะการสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระหว่างปี 2492-2493 เช่นเดียวกัน ในระดับอุดมศึกษา ผินได้ศึกษาวิชาลัทธิเศรษฐกิจจากคณะเศรษฐศาสตร์ ทำให้ทราบถึงรูปแบบต่าง ๆ ของสังคมนิยม โดยวิชาลัทธิเศรษฐกิจนี้ ปรีดี พนมยงค์ได้เป็นผู้วางรากฐานและจัดให้มีการแปลตำราจากภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะตำราของอาจารย์วิชาเศรษฐศาสตร์จากฝรั่งเศส²⁰ ซึ่งปรีดีเอง ได้ใช้เป็นรูปแบบในเค้าโครงเศรษฐกิจของปรีดี นอกจากนี้ ผินยังได้ศึกษาคำราเศรษฐศาสตร์การเมือง จากในระดับอุดมศึกษา สำหรับวิชามาร์กซิสม์ ทั้ง คาร์ล มาร์กซ์ เหมาเจ๋อตุง นั้น ผินได้ศึกษาจากสำนักพิมพ์มหาชน ซึ่งเป็นองค์กรบงก้าของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ที่ใช้เผยแพร่แนวทางลัทธิ

¹⁰ สัมภาษณ์ ผิน บัวอ่อน, วันที่ 19 พฤษภาคม 2537.

²⁰ ทิวรรณ เจียมธีรสกุล, ปฐมกรรมทัศน์ทางการเมืองของ ปรีดี พนมยงค์

(กรุงเทพฯ: สถาบันสันติประชาธรรม, 2531) หน้า 278-284.

3) ระหว่างปี 2497-2500 นายผินได้หลบหนีการจับกุมจากทางราชการไทย ในชื่อหาบิการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เดินทางไปศึกษาต่อที่สถาบันมาร์กซิสม์-เลนินนิสม์ กรุงปักกิ่ง ณ ที่นี้ ผินได้ศึกษามาร์กซิสม์ ทั้ง คาร์ล มาร์กซ์ เลนิน เหมาเจ๋อตุง อย่างละเอียดดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 และจากประสบการณ์ที่ได้อยู่ในสาธารณรัฐประชาชนจีนเกือบ 4 ปี ทำให้ผินได้เห็นพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจจีน ในการนำระบอบสังคมนิยมเข้ามาดำเนินการกับสังคมนิยม

ความคิดของผิน บัวอ่อน ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจสังคมนิยม จากการศึกษพบว่าความคิดดังกล่าวประกอบด้วยแนวคิดหลักที่สำคัญ 4 ประการ คือ แนวความคิดสังคมนิยมสังคมนิยมโดยรัฐมนุุษยธรรมนิยม และอุดมการณ์ชาตินิยม ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1) แนวความคิดสังคมนิยม

แนวความคิดสังคมนิยม เป็นความคิดพื้นฐาน ที่ประกอบขึ้นเป็นความคิดทางเศรษฐกิจและสังคมของผิน บัวอ่อน เมื่อพิจารณาถึงคำว่า สังคมนิยมของผิน บัวอ่อน แล้วพบว่ามีความหมาย ที่แตกต่างกันของคำ ๆ นี้ ในแต่ละช่วงเวลาที่ใช้ชื่อเหมือนกัน แม้ว่าในความหมายโดยกว้างของมันแล้ว ผิน จะเน้นที่ต้องเห็นแก่ส่วนรวมเป็นหลัก การกระทำต่าง ๆ เพื่อสังคมมากกว่าเห็นแก่ปัจเจกชน ในช่วงต้นก่อนปี 2517 ผิน เขียนหนังสือ การปฏิบัติเศรษฐกิจตามแนวทางสังคมนิยม ตามที่ได้เสนอไปแล้วในบทที่ 5 นั้น สังคมนิยมในความคิดของผิน เมื่อพิจารณาแล้ว น่าจะได้อิทธิพลมาจากระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมของสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นสังคมนิยมที่อยู่บนรากฐานของระบอบกรรมสิทธิ์รวมหมู่ และระบอบการแบ่งปัน ที่ทุกคนทำตามความสามารถ และได้รับผลตามที่ตนทำ สำหรับการจัดชุมชนในสังคมเรียกว่า คอมมูน โดยในแต่ละกลุ่มคอมมูน จะทำการผลิต ทั้งเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม มีการผลิต อุตสาหกรรม หัตถกรรม ที่รองรับภายในชุมชน ซึ่งนอกจากจะทำการผลิตแล้ว ในชุมชนยังดำเนินการ ด้าน การเมือง และสังคมด้วย ลักษณะเช่นนี้ของคอมมูนของจีนนั้น ผิน เรียกว่า ชุมชนประชาชน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงสหกรณ์ในเค้าโครงเศรษฐกิจของปรีดี พนมยงค์ นั้น จะพบว่าสหกรณ์ของปรีดี มีลักษณะรวมกันกับคอมมูน ได้แก่²¹

²¹ ไมตรี เดือนธันวาคม, โลกพระศรีอารีย์ของปรีดี พนมยงค์ (กรุงเทพฯ: หจก.กราฟิอาร์ต, 2516), หน้า 158-160.

- 1) มีระบบกรรมสิทธิ์รวมในเรื่องเครื่องมือ การผลิต
- 2) มีการจัดระบบงานบ้านงานเรือนร่วมกัน
- 3) ให้แต่ละคนได้รับปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต
- 4) ในองค์กร มีหน้าที่หลายประเภทในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง และการทหาร

เมื่อพิจารณาถึงระบบสหกรณ์ตามที่กล่าวแล้ว มีแนวโน้มจะได้รับความคิดเรื่อง ชมรมประชาชน มาจากทั้งคอมมูนของเฮมา เจอตุ่ง และสหกรณ์จากเค้าโครงเศรษฐกิจของปรีดี พนมยงค์ เพราะทั้งสามองค์กรมีลักษณะคล้ายกัน ทั้งนี้ นักสังคมนิยมที่มีอิทธิพลต่อผืนทางด้านสหกรณ์ ที่ผืนเคยศึกษา มาจากคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้แก่ ชาร์ล ฟูรีเออร์ (Charles Fourier)²² โดย ฟูรีเออร์ ได้เสนอให้สร้างหมู่บ้านหรือโรงสหกรณ์ที่เรียกว่า ฟาลังสะแตร์ (Phalanstare) ซึ่งเป็นสิ่งปลูกสร้างขนาดใหญ่ พอที่คน 1,500 คน จะอยู่อาศัยได้ ในฟาลังสะแตร์นี้ จะมีห้องนอน ห้องโถง ห้องรับประทานอาหาร ห้องรับแขก ฯลฯ คือ มีทุกอย่างที่จะทำให้บุคคลที่อาศัยอยู่ภายใน ฟาลังสะแตร์ ได้รับความสะดวกสบาย ฟาลังสะแตร์ จะเป็นสมาคมสหกรณ์ทั้งในด้านการผลิต และการบริโภค ซึ่งฟาลังสะแตร์ จะเปรียบเหมือนโลกเล็ก ๆ ที่พึ่งตนเอง สมาชิกจะผลิตในสิ่งที่จะบริโภค และจะบริโภคในสิ่งที่ผลิต เมื่อมีสิ่งผลิตได้มากเกินความต้องการ หรือมีสิ่งผลิตได้ไม่เพียงพอกับความต้องการ สมาชิกของฟาลังสะแตร์หนึ่ง จะแลกเปลี่ยนกับสมาชิกของอีกฟาลังสะแตร์หนึ่ง ซึ่งการแลกเปลี่ยนนี้ สมาชิกแต่ละคนจะไม่ทำการแลกเปลี่ยนเอง แต่จะเป็นหน้าที่ของสมาคม กระทำแทนสมาชิก ฟาลังสะแตร์ เป็นรูปแบบของสหกรณ์ที่สามารถพึ่งตนเองได้ คือเป็นสหกรณ์ การผลิต สหกรณ์การบริโภค สามารถจำหน่ายเพื่อแลกเปลี่ยนกับสหกรณ์อื่นได้ แต่ข้อแตกต่างของ ฟาลังสะแตร์ กับ ชมรมประชาชน หรือคอมมูน หรือสหกรณ์ของปรีดี ก็คือ ฟาลังสะแตร์จัดขึ้นโดยสมัครใจ และเงินทุนจัดตั้งมาจากสมาชิก ส่วนองค์กรทั้งสามดังกล่าว จัดตั้งโดยรัฐ และได้รับสนับสนุนเงินทุนจากรัฐ นอกจากนี้ ฟาลังสะแตร์ จะไม่สนใจการผลิตขนาดใหญ่ แต่จะหันไปหาอาชีพเกษตรกรรมตามธรรมชาติ ส่วนชมรมประชาชนของผืน นั้น จะเน้นการทำอุตสาหกรรม กับเกษตรกรรมไปด้วยกัน โดยจะพัฒนาอุตสาหกรรมหนักต่อไปในระยะยาว ซึ่งแนวคิดนี้น่าจะคล้าย

²² ทัฬหวรรณ เจียมธีร์สกุล, อ้างแล้ว, หน้า 296-299.

กับ หลุยส์ บลังค์²³ (Louis Blanc) ที่เสนอว่าควรรื้อถอนสิ่งคมเก่า ที่เลวร้ายอันเกิดจากการแข่งขันแล้วสร้างสิ่งคมใหม่ โดยที่ใช้ระบบร่วมสมาคม (Association) เป็นพื้นฐานของชีวิต บลังค์ เสนอให้ตั้งโรงงานสิ่งคม (Social Workshop) หรือโรงงานแห่งชาติ (National Workshop) ซึ่งเป็นโรงงานที่เกิดจากผู้ผลิตในอาชีพเดียวกัน ทั้งในภาคเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม รวมกันตั้งเป็นสหกรณ์ผู้ผลิตขึ้นในแต่ละสาขาการผลิต แล้วฮิมเงินทุนจากรัฐบาล (รัฐบาลต้องช่วยเหลือในระยะแรก) เพราะกรรมกรยังไม่มีเงินทุนในระยะก่อตั้ง ผิน เห็นว่า เครื่องจักรเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นสิ่งมีประโยชน์ ไม่ว่าในหนังสือการปฏิบัติการศึกษา หรือปฏิบัติการเศรษฐกิจตามแนวทางสังคมนิยม นั้น ผินจะเน้นเสมอว่า วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ จำเป็นต้องศึกษา และนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เครื่องจักรควรนำมาใช้ทั้งในการเกษตรและในโรงงานอุตสาหกรรม

ทั้งฟูรีเออร์ และบลังค์ ต่างก็ถูกจัดว่าเป็นนักสังคมนิยมแบบสมาคม (Associationism) จากนักสังคมนิยมอื่น ซึ่งเสนอรูปแบบการแก้ปัญหาทางสังคม ด้วยการจัดสมาคมร่วมที่บุคคลจะเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมโดยสมัครใจ ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติสังคม หรือยกเลิกกรรมสิทธิ์เอกชน นักคิดสังคมนิยมกลุ่มนี้ ถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกฮูทอเปีย (สังคมนิยมเพื่อผิน) ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ทั้งนี้ แม้ผินจะเสนอให้ปฏิบัติสังคม เป็นสังคมนิยมในช่วงก่อนปี 2516 ก็ตาม แต่รูปแบบสังคมที่ผินเสนอ ก็น่าจะได้รับการมาจากแนวคิดของบุคคลทั้งสองเช่นกัน

นอกจากนี้ ผิน ได้รับแนวคิดมาจาก นักสังคมนิยมระบบกรรมสิทธิ์ร่วม (Collectionism)²⁴ ซึ่งพัฒนามาจากสังคมนิยมแบบสมาคม รูปแบบสังคมของกลุ่มนี้ ที่ผินรับอิทธิพลมาคือ การเสนอให้รวมเครื่องมือหรือปัจจัยการผลิตเท่านั้น เช่น ที่ดิน เหมืองแร่ โรงงาน ธนาคาร รถไฟ วัตถุดิบ เป็นกรรมสิทธิ์ของสังคม ส่วนการบริโภคยังอยู่ภายใต้ระบบกรรมสิทธิ์ของเอกชน

²³ เฟ็งฮ้าง, หน้า 299-300.

²⁴ ทวี ตะเวทีกุล บรรยาย ฮัต เจสสัน เรียบเรียง, ลัทธิเศรษฐกิจ (กรุงเทพฯ: สมาคมเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์, 2519), หน้า 122-123.

สังคมนิยมในช่วงหลังจากปี 2517 ตามที่ผิน เสนอในสังคมนิยมยุคคตินั้น ผินเสนอว่า เป็นสังคมนิยมที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะผู้ใช้แรงงานเป็นผู้กุมอำนาจรัฐ ร่วมกันพัฒนาประเทศให้เป็นอุตสาหกรรม และเกษตรกรรมที่ทันสมัยด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ สังคมนิยมนี้ ยังคงมีนายทุนแต่มีใช้นายทุนผูกขาด มีการประกอบกิจการบริษัทจำกัด แต่เป็นบริษัทมหาชนอย่างแท้จริงที่ประชาชนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะผู้ใช้แรงงานเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ในกิจการ

จะเห็นได้ว่า สังคมนิยมยุคคตินั้น ในระยะปัจจุบัน (2538) นี้ ความหมายของสังคมนิยมได้เปลี่ยนแปลงไปไม่จำกัดขอบเขตของคำว่า สังคมนิยม ที่ยึดติดกับลัทธิเศรษฐกิจเหมือนในอดีต ไม่ได้ผูกพันกับนิยามเดิมที่ต้องใช้ระบอบกรรมสิทธิ์ร่วมกัน หรือรวมปัจจัยการผลิต หรือแบ่งปันผลผลิตตามความจำเป็น แต่ในปัจจุบัน ผิน ได้พิจารณาบริบททางสังคมที่เกิดขึ้น และเปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากทุนได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างมากเข้าครอบครองวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมไทย ประกอบกับระบอบการเมือง ได้เข้าสู่วิถีทางประชาธิปไตย ผินเคยกล่าวเมื่อปี 2517 ว่าการต่อสู้เพื่อปฏิวัติเปลี่ยนแปลงสังคมขึ้นอยู่กับชนชั้นปกครอง ถ้าชนชั้นปกครองใช้วิถีทางประชาธิปไตย การต่อสู้ก็จะอาศัยรัฐสภาเป็นเวทีการต่อสู้ทางการเมือง²⁵ นอกจากนี้ กระแสของกลุ่มก้าวหน้าในสังคมไทย ตั้งแต่หลังจากปี 2524 (หลังจากมีการขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในการประชุมสมัชชา พรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 4 จนเกิดกรณี "ป่าแตก" และผู้ปฏิบัติงานของ พคท. ได้ ออกจากป่ากลับเข้าเมืองเป็นจำนวนมาก จนในปัจจุบันไม่มีกองกำลังปฏิวัติของพรรคเหลืออยู่ในป่าแล้ว)²⁶ ก็ลดลงอยู่ในภาวะที่เรียกว่า "คลื่นต่ำของการปฏิวัติ"²⁷

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงทำให้ผินเห็นว่าสถานการณ์ปัจจุบัน น่าจะเป็นการยากที่จะทำการปฏิวัติสังคมนิยมด้วยวิธีการรุนแรงด้วยกำลัง หรือแม้แต่ว่าจะเปลี่ยนแปลงผ่านวิถีทางรัฐสภาอย่างสงบให้สังคมนิยม เป็นสังคมนิยมตามความคิดของผินนั้น ในระยะปัจจุบัน คงเป็นไปได้ยาก แต่ผินยังคงเห็นว่าในอนาคต สังคมนิยมก็ต้องเปลี่ยนแปลงไป แต่จะเปลี่ยนเป็นรูปแบบไหน ยังไม่

²⁵ อานาจ สุกทวีวัฒน์, วิจัยสังคมไทย, หน้า 85.

²⁶ กิตา กาวรเศรษฐ์ และ เหวง โตจิราการ, ป่าแตก : ความเป็นจริงของการประชุมสมัชชาครั้งที่ 4 ของ พคท., หน้า 107-160.

²⁷ อานาจ สุกทวีวัฒน์, โศลกัฏฐ์ไทย, หน้า 7-9.

อาจบอกได้ อย่างไรก็ตาม ฉันยังคงยืนยันว่า สังคมในอนาคต ต้องเป็นสังคมนิยม เพียงแต่เป็นสังคมนิยมที่ไม่เข้มงวดเหมือนกับความคิดของฉันเองในอดีต

สำหรับแนวความคิดของฉัน ที่จะให้พัฒนาอุตสาหกรรมให้ทันสมัยด้วยเทคโนโลยีนั้น ฉันน่าจะได้อิทธิพลทางความคิดมาจาก แซนต์ - ซีมอง (Saint-Simon)²⁸ ซึ่งมีความเห็นว่า โลกที่เราอาศัยอยู่นี้ มีพื้นฐานอยู่บนกิจการอุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมนี้เป็นสิ่งที่มีส่วนในการประดิษฐ์กรรมอย่างสำคัญ เขากล่าวว่าโลกอนาคตคือโลกอุตสาหกรรม (Industrialism) มีจุดมุ่งหมายอย่างเด็ดขาดคือ การพัฒนาอุตสาหกรรมต่อไปไม่หยุดยั้ง ซึ่งจะเป็นหนทางนำมาซึ่งความมั่งคั่ง และความเจริญรุ่งเรือง ทั้งนี้ ฉันอาจจะยอมรับในแนวคิดโลกอนาคตของแซนต์-ซีมองที่ว่า จะเป็นโลกอุตสาหกรรม เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ กระแสของทุนจะต้องเข้าครอบงำวิถีชีวิตมนุษย์

กล่าวโดยสรุปแล้ว แนวคิดสังคมนิยมของฉันนั้น ได้รับอิทธิพลมาจากทั้งการศึกษาในระดับอุดมศึกษา การศึกษาในสาธารณรัฐประชาชนจีน และจากการอ่านหนังสือของนักคิดไทย ดังเช่น ปรีดี พนมยงค์ นอกจากนี้แนวคิดที่ว่าด้วยสังคมนิยมของฉัน ยังแปรเปลี่ยนไปตามบริบทที่สังคมนั้นเกี่ยวข้องกับกาลเวลาที่ผ่านไป

2) สังคมนิยมโคสรัฐ (State Socialism)

สังคมนิยมโคสรัฐ เสนอให้รัฐเป็นผู้มีบทบาทในการประกันสังคม เป็นผู้ออกกฎหมาย เป็นผู้จัดสรรทรัพยากรของสังคม และเป็นผู้ปฏิรูปสังคม รัฐเป็นผู้ช่วยเหลือหรือมีบทบาทในการกำหนดและจัดสรร การกระทำของรัฐจึงเป็นเสมือนการช่วยเหลือชุมชน ซึ่งการช่วยเหลือชุมชนของรัฐนี้ จะเป็นการประกันซึ่งกันและกัน ซึ่งเรียกว่า โซลิดาไรตี (Solidarity) ด้วยเหตุนี้สังคมจึงกลายเป็นสมาคมของการประกันซึ่งกันและกัน สำหรับสิ่งที่ดีและสิ่งที่เลวซึ่งแพร่หลายครอบคลุมเห็นได้ทุก ๆ ชีวิตในสังคม²⁹

²⁸ ทวี ตะเวทีกุล, อ้างแล้ว, หน้า 128-129 และ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง, หน้า 36.

²⁹ ทิวรรณ เจียมธีรสกุล, อ้างแล้ว, หน้า 319.